

4/74 Müddessir Suresi

1. “Müddessir” kelimesi, üzerini örtmek, elbiseyi giymek, özellikle kaban, kaftan ve ihram gibi giyecekleri omuza atmak, gafil ve ihmalkâr davranmak, insanlarla ilişki kurmaktan kaçınıp eve kapanmak ve yük yüklenmek anlamlarına gelmektedir. İkrime, bu kelimeyi peygamberlik ve benzeri sorumluluklar olarak değerlendirmiştir (İbn Atıyye, *el-Muharrer*; İzz bin Abdisselam, *et-Tefsir*; Hamdi Yazır, *Hak Dini*). Bundan önce inen Müzzemmil suresinin iniş sebebiyle, bu surenin iniş sebebini tek bir olaya bağlamak ve hatta Alak ve Kalem surelerini de aynı olayla ilişkilendirmek abartılı görünmektedir.

2. Ayetin açık lafzı elbise temizliği anlamına gelmektedir. Birinci surede namazdan, bu surede tebliğden bahsedilmesine bakılırsa elbise temizliği anlamlı gözükmektedir. Fakat Hz. Aişe’den gelen rivayete göre bu deyim Arapça’da mecazen davranışları ve çevreyi arındırmak, ahlâkı güzelleştirmek anlamında kullanılabilir. Ebu Said el-Hudrî bu deyimî zahirî olarak değerlendirmiş ve Şafililer bu görüşü benimsemiştir. Çoğunlukla Hz. Aişe’nin görüşünü tercih ederek ayetin anlamını genele hamletmiştir (Buharî, *Enbiya* 8, 48; Müslim, *Cenne* 56, 83, 84; Maturidî, *Te’vîlât*; İbn Atıyye, *en-Nüket*; Erul, *Sahabenin Sünnet Anlayışı*, s. 152; Zerkeşî, *Hz. Aişe’nin Sahabeye Yönelttiği Eleştiriler*, s. 127, 128).

3. “Rucz”, maddî pislik ve puta tapmak gibi manevî pislik/kötülük anlamına gelmenin yanı sıra vesvese ve kötümserlik halini de ifade etmektedir (Zebidî, *Tâc*; Maturidî, *Te’vîlât*).

4. “Minnet” kelimesi, genelde başa kakma anlamında değerlendirilse de Mücahid ve İbn Zeyd’e göre zayıf düşmek, aciz kalmak ve vazgeçmek anlamlarındadır (Taberî, *Camîu’l-Beyan*; Maverdî, *en-Nüket*). “Testeksiru” fiilinin açık anlamı ise çokluğu istemek ve önemsemek anlamındadır. Çünkü bu babın en önemli özelliği istek ve talep için kullanılmasıdır (Zemahşerî, *Keşşaf*). Devamında gelen sabır vurgusu ve müşriklerin sayısal çokluğundan bahsedilmesi tebliğ bağlamıyla bire bir örtüşmektedir. Üstelik kısa süre sonra gelen Kevser ve Tekasür surelerinde bu konu tekrar gündeme gelip açıklanmaktadır. Çünkü tecrübesiz davetçilerin en önemli handikapı kalabalıklara talip olmak ve yılgınlığa düşmektir. Çok hayrı başa kakma anlamı zoraki bir yorumdur ve bağlama uymadığı gibi Peygamber ismetine de yakışmamaktadır (yaklaşık yorum için bkz. Maturidî, *Te’vîlât*).

5. Burada kastedilen şahsın Velid bin Muğire olduğu nakledilmektedir. Geniş bilgi için bkz. Maverdî, *en-Nüket*.

6. Ayetin bu şekilde yorumu için bkz. Maverdî, *en-Nüket*.

7. Bu ayette on dokuz olan şeyin ne olduğu açıkça zikredilmemiştir. 31. ayetten ve bazı rivayetlerden hareketle kastedilenin cehennem üzerinde görevli 19 melek olduğu anlaşılmıştır. Fakat tefsirciler genelde bağlamı tespit etmek yerine lâfzî yoruma ve nüzul sebebiyle ilgili çelişkili bilgilere odaklandıkları için net bir sonuca varamamışlardır. Bazıları Yahudilerin kitaplarında cehennem görevlilerinin 19 olduğuna dair bilgi olduğunu iddia etmişlerdir (Taberî, *Camîu’l-Beyan*). Fakat Mevdudî hiçbir Yahudi kaynağında böyle bir bilginin olmadığını söylemektedir (*Tefhim*). Çoğu tefsirci ise Ebu

Cehil vb. müşriklerin 30. ayette geçen on dokuz cehennem görevlisiyle alay etmeleri üzerine 31. ayetin geldiğini söylemişlerdir (Zemahşerî, *Keşşaf*). Dolayısıyla her iki ayetin inişi arasında fasıla olduğunu kabul etmiş olmaktadırlar. Bazı tefsirciler, Yahudî ve münafıklardan bahsedilmesinden dolayı 31. ayetin de Müzzemmil 20. ayet gibi Medenî olduğunu söylemişlerdir (Razî, *Mefatihul-Gayb*). Diğer ayetlerden uzun olmasına ve içeriğine bakıldığı zaman 31. ayetin sonra geldiği ve buraya yazıldığı sezilmektedir. Mekkî surelerin son bölümünde özellikle 29/Ankebut ve 83/Mutaffifin surelerinde münafıklardan ve kitap ehlerinden sıkça bahsedildiği göz önüne alınırsa bu ayetin hicret öncesinde inmiş olması kuvvetli bir ihtimaldir (29/Ankebut 11). Bu nedenle bazı tefsirciler, ayeti bağımsız değerlendirerek on dokuzun cehennem türleri olabileceği yorumu bile yapmışlardır (Matürîdî, *Tevlât*). Bu durumda 19 sayısının neden zikredildiği sorusunun cevabı ayetin indiği toplumsal bağlamda aranmak durumundadır. Çünkü 31. ayetteki “*Rabbinin ordularını sadece kendisi bilir.*” ifadesine bakılırsa görevlilerin 19 melekten ibaret olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla 19 görevlinin Hz. Peygamber’e düşmanlık eden müşrik kabile önderlerini cehennemde beklediği ima edilmiş olabilir. Çünkü İbni Sad’ın yer verdiği rivayetteki listede müşrik zorbaların sayısı on dokuzdur (Mevdudî, *Hz. Peygamberin Hayatı*, III, 197). On kabileden ikişer temsilcinin Daru’n-Nedve’de yer aldığı düşünülürse Haşimîlerden sadece Ebu Leheb’in katılması ve Ebu Talib’in katılmaması bu sayıyı 19 ile sınırlamış olabilir. Çünkü Velid bin Muğire ve Ebu Cehil gibi kabile reisleri toplanıyor ve Hz. Peygamber ve arkadaşları aleyhindeki planlarını orada kararlaştırıyorlardı. Dolayısıyla kâfirler cehennem görevlilerinin sayısı ile alay ederken, kitap ehli ve müminler bu ifadeyi müşrik zorbaların cehennemlik olduklarının kesinleşmesi, 19 görevlinin 19 kişiyi beklediği şeklinde değerlendiriyor olmalıydılar (ayrıca bkz. 48, 56. ayetler).

8. Genel yaklaşım, “yeşâu” fiilinin öznesini Allah’ın ism-i celaline ait bir zamir kabul ederek “Allah dilediğini saptırır, dilediğini hidayete erdirir.” şeklindedir (Razî, *Mefatihul-Gayb*). Fakat özneyi “Men” edatına ait bir zamir kabul ederek bu ayeti “Allah dileyeni saptırır, dileyeni hidayete erdirir.” şeklinde çevirmek de mümkündür. Ebussuûd, tercihini kulun iradesini dikkate alacak şekilde ikinci şıktan yana kullanmıştır (*İrşad*). Bu yorum “edalle” fiilinin anlam haritasıyla örtüşmektedir. Çünkü “edalle” fiilinin “saptırmak” anlamı dışında “sapkın bulmak, sapkın olarak nitelemek veya bir kimsenin sapkınlığına hükmetmek” anlamları da vardır. 9/Tevbe 115. ayette olduğu gibi, “Hz. Peygamber, kavmine geldi ve onları sapkın buldu.” rivayetinde de kelime bu anlamda kullanılmıştır (Zebîdî, *Tâc*). Ayrıca “Yeşâu” fiiline paralel olarak “enâbe” fiilinin kullanılması öznenin belirlenmesinde önemli bir delildir. Çünkü “enâbe” fiilinin öznesi Allah olamaz; “Men” edatına ait zamirin özne kabul edilmesi zorunludur (13/Ra’d 17). “Allah, yoldan çıkmışlardan (fasıklardan) başkasının sapkınlığına hükmetmez.” (2/Bakara 26) ayeti de bunu kanıtlamaktadır. Ayrıca ilahî irade, insanın hidayet veya sapkınlığı seçme iradesini dikkate almaktadır (42/Şûrâ 13).

9. “Rehin” kelimesi mahkûm olmak anlamına gelmektedir (Ragıp, *Müfredat*; Zemahşerî, *Keşşaf*).

10. Mekkeli putperestler, Allah’ın dışında edindikleri ilahları Allah ile kendileri arasında şefaathçi kabul ediyorlardı. Ayet, onların bu inancını reddetmektedir (10/Yunus 18; 39/Zümer 3, 4, 43, 44; 53/Necm 19-27, 31; 32/Secde 4; 2/Bakara 255). 31. ayette cehennem görevlilerinin meleklere seçilmesinin dile getirilmesi bu bakımdan anlamlıdır.

11. 54 ve 55. ayetler dikkate alınmazsa bu cümle, müşriklerin öğüt almasını Allah'ın istemediği yönünde anlaşılabilir. Fakat 55. ayette isteyenin öğüt alacağından bahsediliyorsa; "Allah onları zorla yola iletmedikçe öğüt almazlar!" şeklinde anlamak daha doğru gözükmektedir. Kalpleri mühürlenmiş ve cehennemlik olduğu kesinleşmiş müşrik zorbalara için böyle bir hüküm ayrıca anlamlıdır (bkz. ayet 30, 31).

12. "Takva ve mağfiret ehli" terkihiyle, "*kendisine karşı gelmekten sakınmaya layık ve tövbe edeni bağışlamaya yetkili*" anlamında Allah kastedilmiştir. Bu itibarla ayet; korkulmaya, bağışlamaya Allah'ın lâıık olduğu, aracı ve şefaatçi ilahlara ihtiyaç olmadığı yönünde bir mesaj vermektedir (48. ayet, ayrıca bkz. 68/Kalem 34).